

N:o 22.

Ank. till Riksd. kansli den 8 mars 1907, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående upphörande i visst fall af kyrkoherdes själfskrifvenhet att vara ordförande i skolråd m. m.

Lagutskottet har till förberedande behandling mottagit en inom Andra Kammaren af herr R. A. Wawrinsky i Saltsjöbaden väckt motion, n:o 6, däri anføres:

• Vid flera tillfällen har frågan om upphäfvandet af föreskriften om prästs själfskrifvenhet såsom ordförande i skolrådet varit föremål för behandling inom Riksdagen, utan att dock de i sådant afseende framställda förslagen lyckats vinna gehör vare sig i vederbörande utskott eller i kamrarna.

Väl har man erkänt, att fall förekommit, då den själfskrifne ordföranden till följd af ålderdom, sjuklighet, bristande nit eller annan orsak varit olämplig för befattningen, men man har likväl icke ansett de olägenheter, som häraf uppstått, tillräckligt stora för att motivera yrkandet på en förändring af de nu gällande bestämmelserna i förevarande afseende.

De skäl, som vanligen anförts mot förslagen, hafva dels varit, att folkskolans angelägenheter dock i allmänhet omfattades af prästerskapet med varmt intresse; att många församlingar bland sina medlemmar saknade andra personer än prästen, lämpliga att utöfva ifrågavarande funk-

tion; att vederbörande pastor icke gärna kunde, därest befattningen gjordes till ett kommunalt uppdrag, tillförbindas vidsträcktare skyldighet att efter val mottaga och innehafva detta uppdrag, än som ålåge enhvar af församlingens medlemmar; att staten hade en viss garanti för det riktiga och ändamålsenliga användandet af utgående statsbidrag för folkskolan däruti, att en person på grund af sitt ämbetes plikt stode i spetsen för folkskolan i hvarje församling; att ingen af församlingsmedlemmarne hade tid nog att ägna sig åt skolan i lika hög grad som pastor samt att för de redogörelser och de statistiska uppgifter, som skola från skolrådet ingå, ingen i regel vore lämpligare att bära närmaste ansvaret än församlingens pastor.

De flesta af dessa invändningar äga onekligen ett visst berättigande, så snart frågan gäller ett *generellt* upphäfvande af pastors själfskrifvenhet såsom ordförande i skolråd, ehuru å andra sidan icke får förglömmas, att ju aldrig ifrågasatts annat, än att pastor fortfarande skulle kunna *väljas* till ordförande, där han lämpade sig för uppdraget. Men om rättigheten att välja skolrådsordförande inskränktes blott till vissa församlingar, där förutsättningar alltid måste finnas för att utom prästen äfven andra personer vore boende, som lika väl och stundom bättre än vederbörande pastor kunde fullgöra en skolrådsordförandes funktioner, så synes mig udden vara bruten af alla de anmärkningar, som riktats mot den ifrågasatta reformen, åtminstone alla de anmärkningar, som äro af någon verklig betydelse. Vinsten af ett sådant medgifvande skulle för dessa församlingar blifva, att de för sådana fall, där pastor af en eller annan anledning icke vore lämplig till ordförande i skolrådet — och sådana fall förekomma ju, enligt hvad allmänt erkännes och jag själf varit i tillfälle att bevittna — finge tillfälle att utse annan person, som bättre vore ägnad att tillgodose folkskolans kraf och tillvarataga såväl statens som kommunens intressen i fråga om denna viktiga angelägenhet. Ingenting hindrar ju dessutom att låta pastor, där han ej är ordförande, vara själfskrifven ledamot af skolrådet, hvarigenom alltid hans erfarenhet i sin mån skulle komma skolrådet till godo. Visserligen har lagutskottet vid 1902 års riksdag förklarat, att en sådan föreskrift väl näppeligen kan på allvar ifrågasättas, men då en motsvarande anordning under många år och till största fromma tillämpats inom andra kommunala korporationer, exempelvis beträffande vederbörande stadsläkare inom städernas hälsovårdsnämnder, torde denna lagutskottets för öfrigt icke på något sätt motiverade anmärkning knappast böra stå i vägen för en dylik bestämmelse.

Det gäller då närmast att afgöra, åt hvilka församlingar rättigheten skulle tillerkännas att själfva välja skolrådsordförande. Såsom ofvan antydts, skulle denna rättighet, tillkommen för att bereda en församling möjlighet att erhålla en duglig skolrådsordförande i de fall, där vederbörande pastor af en eller annan anledning visat sig olämplig, endast betraktas såsom undantag; regeln skulle fortfarande vara, att pastor vore själfskrifven ordförande i skolrådet.

I nådiga förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 § 21 föreskrifves bland annat, att »kyrkoråd och skolråd må, där så lämpligen sig göra låter, kunna till ett gemensamt kyrko- och skolråd förenas». I själfva verket är nu förhållandet sådant, att man tämligen allmänt gjort sig till godo denna tillåtelse att välja ett gemensamt kyrko- och skolråd, så att för närvarande endast ett jämförelsevis litet antal kyrkoförsamlingar i riket välja ett särskildt kyrkoråd och ett särskildt skolråd. Af helt naturliga skäl är det också hufvudsakligen i de större landtförsamlingarna och i stadsförsamlingarna, som det sistnämnda förhållandet äger rum, d. v. s. i de kyrkoförsamlingar, där på grund af befolkningens storlek och sammansättning största förutsättningarna förefinnas att kunna erhålla tillräckligt antal personer, lämpliga att handhafva de åligganden, som tillhöra förenämnda kommunala myndigheter. Det ligger följaktligen närmast till hands, att, därest någon grupp af kyrkoförsamlingar skulle erhålla ofvan föreslagna undantagsrätt att få själfva välja ordförande i skolrådet, denna grupp just borde utgöras af de församlingar, som hafva särskilda kyrko- och skolråd, och detta så mycket mera, som det måhända skulle visa sig vara opraktiskt att i ett gemensamt kyrko- och skolråd hafva tvenne ordförande. Äfven om den reform, som här åsyftas och som erfarenheten på flera håll visat vara väl behöflig, icke skulle på detta sätt komma mer än ett fåtal kyrkoförsamlingar till godo, så bereddes dock alltid genom densamma en utväg för de församlingar, som bäst kände behof däraf, att få en olämplig skolrådsordförande ersatt med annan person, hvilken med mera omsorg kunde vårda folkskolans intressen, på samma gång som härigenom erfarenhet på ett varsamt och föga ingripande sätt vunnes rörande lämpligheten att fortsätta på den sålunda inslagna reformvägen.

Det är af dessa nu anförda skäl, som jag vågat ånyo draga denna fråga under Riksdagens pröfning, och får jag alltså vördsamt föreslå, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af

nådiga förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862, att den däri stadgade själfskrifvenheten för kyrkoherde eller den hans ämbete förestår att i skolrådet föra ordet må inskränkas allenast till de kyrkoförsamlingar, som hafva ett gemensamt kyrko- och skolråd; dock med rätt för kyrkoherde i församling med särskildt skolråd att vara själfskrifven ledamot af skolrådet som ock att kunna väljas till ordförande i detsamma på sätt för öfriga församlingsmedlemmar kan varda stadgadt.»

I motionen hafva herrar *J. M. Juhlin* och *J. Ericsson* i Vallsta instämt.

Frågan om upphörande af prästs själfskrifvenhet såsom ordförande i skolrådet har, såsom motionären erinrar, gång efter annan varit föremål för behandling inom representationen, utan att dock de i sådant afseende gjorda framställningarna kunnat af lagutskottet förordas eller föranledt någon Riksdagens åtgärd. Vid 1902 års riksdag, då frågan senast förelåg till behandling, åberopade lagutskottet till stöd för sin afstyrkande hemställan i hufvudsak samma grunder, som förut blifvit af utskottet i sådant hänseende andragna, och anförde:

»Att en dylik förändring skulle vara behöffig eller lämplig, synes utskottet icke vara genom hittills vunnen erfarenhet ådagalagdt. Om det ock någon gång skulle kunna inträffa, att pastor till följd af ålderdom, sjuklighet, bristande nit eller annan orsak icke vore lämplig till ordförande i skolrådet, så hafva dock, på sätt folkskoleinspektörernas ämbetsberättelser gifva vid handen, folkskolans angelägenheter i allmänhet af prästerskapet omfattats med varmt intresse och blifvit med mycken omsorg vårdade. Många församlingar torde ock bland sina medlemmar sakna andra personer än prästen, lämpliga att utöfva ifrågavarande mödosamma och ansvarsfulla befattning eller villiga att utan särskild ersättning åtaga sig densamma. I fall befattningen gjordes till blott ett kommunalt uppdrag, kunde ej heller pastor gärna tillförbindas vidsträcktare skyldighet att efter val emottaga och innehafva detta uppdrag, än som ålåge enhvar af församlingens öfriga medlemmar. För folkskolan torde det vara af ganska stor vikt, att i hvarje församling i spetsen för densamma står någon, som har befordrandet af dess väl till sitt ämbetes plikt, och staten»

som i sin icke obetydliga mån bidrager till skolans underhåll, har häruti en viss garanti för bidragets riktiga och ändamålsenliga användande, en garanti, som icke göres öfverflödigt af den å statens vägnar anordnade folkskoleinspektionen. Och äfven ur denna inspektions eller ur rent administrativ synpunkt torde pastors själfskrifvenhet såsom ordförande i skolrådet vara förtjänt af att bibehållas. För de redogörelser och de statistiska uppgifter, som skola från skolrådet ingå, torde i regel ingen vara lämpligare att bära närmaste ansvaret än församlingens pastor, hvilken ock oftast torde vara bäst skickad att i öfrigt lämna de särskilda upplysningar, som i förekommande folkskoleärenden kunna från skolrådet begäras. Det torde ej heller vara utan betydelse, att vederbörande folkskoleinspektör inom hvarje församling har någon person med tjänstemannans ansvar att i förekommande fall hålla sig till. Att, såsom motionären föreslagit, låta pastor i stället för ordförande vara själfskrifven ledamot af skolrådet synes utskottet näppeligen på allvar kunna ifrågasättas och skulle i allt fall för skolan och dess angelägenheter icke hafva den betydelse, som pastors nuvarande ställning innebär.

Slutligen vill utskottet erinra därom, att ifrågavarande själfskrifvenhet förefinnes i Norge och Danmark (å landet), hvarjämte äfven i det protestantiska Tyskland och Skottland prästen i kraft af sitt ämbete innehar en likartad ställning.»

Hvad sålunda af 1902 års lagutskott i frågan anförts synes utskottet fortfarande och äfven beträffande den modifierade form, i hvilken förslaget genom nu förevarande motion framkommit, äga full giltighet. Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motion ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 8 mars 1907.

På lagutskottets vägnar:

C. A. SJÖCRONA.

Reservation

af herrar *Zetterstrand, C. P. Jansson* i Edsbäcken, *B. P. Ersson, Nordin, Forsberg, Neiglick* och *N. Persson* från Malmö, som velat tillstyrka bifall till motionen.

Herrar *Cederberg, Widén* och *Lindhagen* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.
